

Fjällkon

SVENSK FJÄLLRASAVELS TIDSKRIFT nr 4/2011

Kaseinsuccé, sid 5
Elmia 2011, sid 19-20

ROCK-OLGAS SISTA DAG

Far: 6715 Lage, S-13960, Mor: 135 Stjärna, 311165 S, Morfar: 6711Mirre, S-14689

10 Rock-Olga, liten ko, stor personlighet. Född hos Signar Isaksson, Brändön varifrån Robert Nilsson, Svartlå köpte henne på våren 2005.

När jag tillsammans med min goda vän Lars Rodas försommaren 2008 importerade ett antal fjälldjur av Robert Nilsson, följde gamla Rock-Olga med.

Robert skulle skicka henne till slakt för han hade avkomma efter henne och hon var gammal. Hon hade även egenheten att "hässa" hö på mjölkledningen, mycket hö! Hon lärde även upp andra kor att ta efter den ovanan. Men jag lyckades tigga lös henne, fast det satt hårt åt kan jag lova! Hon följde med de övriga 13 kvigor. Hon var sinlagd men dräktig med Duve, S-14706. Hon kalvade i december 2008 och fick en tjurkalv, Hågglunds Argon S-14783. En nästan helvit kalv med lite svart på ena kinden. Jag har använt honom till avel, jag har 3 kvigor Hanna, Höjda och Hilja efter Argon som skall betäckas nu i vinter. Rock-Olga fick bara två tjurkalvar hos mig men hon lever kvar genom Argon. Tea Sillman använde också Argon så i den besätningen finns också några avkommor med Olga-blod.

Rock-Olga var också med på den nationella lantbruksutställningen, Farmari, i Gamlakarleby 2009, där hon visste sin värdighet och charmade alla. Hon följde efter med slakt rep och skulle kolla alla barnvagnar och lät sej klapas av alla som ville, liten som stor. Hon belönades med tredje pris i klassen gamla kor. De som var med på Fjällrastämman här i Finland såg henne där.

Hon var en ko med bestämd vilja. Det kunde vara problematiskt med en ny avbytare hade hon bestämt sig att den tycker jag inte om så då gav hon inte ner mjölken, avbytarna ringde i ren förtvivlan det gick inte ens att tvätta spenarna ordentligt, hon sparkades. Men när jag kom så såg hon helt oskyldig ut och bara jag stod på gangen och tittade på, då fick de rengöra och mjölka utan problem! Det var även den sidan hos henne som hade gett henne namnet Rock-Olga. Signar som födde upp henne jobbade som stuvare i Lulehamn och skulle vara på jobbet klockan 6.00 och innan dess skulle lagårn vara färdigjord och korna mjölkade. Kvigor som var envisa att mjölka in var inte det som Signar sökte efter och Rock-Olga hade varit på gränsen av det acceptabla men blev kvar tack vare sin personlighet.

Hos mig producerade hon nästan 14000 kg mjölk på två laktationer 608 kg fett, 502 kg protein=1110 kg. Bra mjölkat av en så liten ko. Slaktad vägde hon endast 169 kg. En ko som bara fanns till, och mjölkade utan problem, och som man saknar när hon är borta.

Stefan Lönnquist

Omslagsbilden och bilden ovan:
Rock-Olgas sista dag på bete i Kronoby, Finland, 2 oktober 2011.
Foto: Stefan Lönnquist

Innehåll

Rock-Olga	2
Styrelsen har ordet	3
Föreningsadresser	4
Redaktörsord.....	4
Kaseinsuccé	5-8
Det här är inte klokt	9-11
Fjällbondens avsked	11
Bohuskullabluffen	12-14
Julläsning	15-18
Livdjur	18
Elmia	19-20

Tidningen Fjällkon

Redaktör:
Kristina Torén
Stagneliusvägen 23, 6tr
112 59 Stockholm
tel, kväll: 08/656 88 09
e-post:kristina.toren@comhem.se

Ansvarig utgivare:
Robert Nilsson

Tryck:

Kph Trycksaksbolaget AB, Uppsala
Tidningen Fjällkon är Svensk Fjällrasavels medlemstidning som ges ut ca 4 ggr per år. Däremellan skickas aktuell information ut.
Annonseringen med radannonser i tidning och info-blad med t.ex. "Köpes/Säljes" är gratis för medlemmar.
Samtliga artiklar i Tidningen Fjällkon är författade av redaktionskommittén om ej annat anges. Åsikter framförda i signerade artiklar delas inte automatiskt av Svensk Fjällrasavel, utan är författarnas egna.
Tidningen får i korta drag citeras om källan anges. Eftertryck är dock förbjudet utan skriftligt tillstånd från Svensk Fjällrasavel.
ISSN 1401-7806
Utgivningsbevis PRV nr 21560
Medlemsavgift:
300,- insättes årligen helst på Svensk Fjällrasavels BG 5361-8070.
OBS! Skriv ditt namn och adress!

STYRELSEN HAR ORDET

ETT FÖRLORAT ÅR.

Att summera 2011 är ingen angenäm uppgift, speciellt inte om man som under-teknad varit Milko-leverantör...

Vi har överlevt sommaren, men det har vi gjort till priset av en ekonomi i fritt fall och en kropp och själ som är ganska så rejält utsliten. Motivationen och arbetsglädjen försvann ungefär samtidigt som Milko sänkte mjölkpriset med ungefär 1 krona! För vad gör man när intäkterna sjunker med 15-20 000 kr i månaden? Jo, man snålar in på det mesta, försöker dra in mer pengar på att legoköra lite och framför allt så får de anställda gå ner i arbetstid och själv går man upp ännu mer i arbetstid. Ingen bra lösning på sikt! Men nu är höstbruket avklarat och det börjar bli dags att försöka vila upp kroppen inför nästa säsong och vintern är ju även den tid vi har att planera nya projekt. Och när vi planerar framtiden kan det ju även vara intressant att summera tiden som varit, åtta år har nu gått sedan vi började vår karriär som bönder!

Vi köpte gården Brottan i oktober 2003, då hade det inte funnits djur på gården de senaste 15 åren. Den bestod av ett stort bostadshus, lagård för sex kor, en liten verkstad och ett kokosbollsageri samt en maskinhall med mycket konstiga vinklar på väggarna! Samt 8 ha åker och 15 ha skog. Vi köpte de första fyra kvigkalvarna i november och december 2003! Sedan har vi kört på, byggde ny lagård 2005 och började leverera mjölk, köpte in en granngård på 114 ha samtidigt. Jobbade dygnet runt i drygt ett år, slutade med mjölkorna i december 2006, skaffade lite köttdjur istället. Sedan höjdes mjölkpriset på hösten 2007, då funderade vi på att dra igång med mjölkorna igen, samtidigt skulle K-G Hedling sälja de flesta av sina kor och även Hans-Inge Pettersson skulle sälja en hel del djur! Sagt och gjort vi köpte 12 kor av Hedling och 6 kor av Hans-Inge och sedan var det full fart igen! 2008 byggde vi ut lagårn till det dubbla, 51 kor och 40 kvigplatser, nytt mjölkkrum, ny mjölkgrup, lade in utgödsling i skrapgångarna! Ett projekt som tog drygt ett år innan det var klart! 2010 gjorde vi ett ryck med bostadshuset, bytte ut alla 50-tals fönster på bottenvåningen och satte in gamla spröjsade fönster som gick i stil med resten av huset, bytte alla element i huset, samt byggde ny uteplats och en pool till barnen. 2011 började med att vi köpte in en skogsfastighet på 100 ha skog och 7 ha åker. Innan vi ens hunnit avsluta den affären blev det ytterligare en fastighet till salu ännu närmare hem, 30 ha skog och 3 ha åker samt hus och fd lagård, med möjlighet att arrendera 7 ha åker som låg bredvid huset, sagt och gjort, vi fick köpa även den gården till ett bra pris! Några månader senare blev ytterligare en grannfastighet till salu, 7 ha åker och 55 ha skog, med åkermarken gränsande mot det vi redan ägde! Tydligt var intresset på bygden inte så stort för vi kunde köpa även den fastigheten som lyckligtvis var utan byggnader! Sedan kom sommaren och då var tanken att vi skulle byta tak på huset samt bygga maskinhall, men Milkos fantastiskt kompetenta ledning såg till att detta gick i stöpet! Men en ny grusplan för att ställa rundbalar och maskiner på lyckades vi i alla fall prestera sommaren 2011!

Där står vi idag, 50 kor och 70 ungdjur, 40 ha ägd åker, 15 ha naturbetesmark och 300 ha skog samt 70 ha arrenderad åker! Det har varit en intressant resa men den har också haft sitt pris, både hälsan och familjen har fått betala ett högt pris. Frågan är nu alltså vad vi ska göra med 2012? Eftersom jag inte är riktigt mogen för att sluta med korna än, trots ett par handleder som inte klarar av att mjölka längre, så är siktet inställt på en fortsatt utveckling, ny ungdjurslagård, ny maskinhall, ombyggnad av gamla lagårn där vi utökar till 70-80 kor och en mjölkrobot.

Hur man ska göra för att överleva som företagare i framtiden finns det många åsikter om, men vi har vår åsikt klar, ska vi överleva i framtiden så gäller det att investera och hela tiden bli lite bättre, i alla fall om man vill ha ett företag som någon vill ta över en vacker dag. Att försöka överleva på rost och röta brukar sällan vara nåt vinnande koncept sett på 20-30 års sikt, och vem vill ta över ett sådant företag?

Thomas Lundholm, Jättendal, Hälsingland

Ordförande:
Robert Nilsson
Övre Svartlä 515
961 98 Boden
tel: 0928-401 06
fax: 0928-402 10
e-post: korn@telia.com

Valberedning (s. k.)
Lars-Göran Lindgren
Velinga Sjogerdala 2
522 92 Tidaholm
tel: 0502-221 11

Revisor:
Lennart Olofsson
St Bredäng 10
461 95 Trollhättan
tel: 0520-42 32 90

Revisorssuppleant:
Tove Klackenber
Västerlän 98
424 35 Angered

Livdjursförmedling:
Mårten Dahlberg
Mariebergs Gård 1296
872 96 Bjärträ
tel: 0612-532 67
fax: 0612-531 07
OBS! Tel. tid måndagar
12-13

Stambokföring:
Göran Lundström
Hagby-Focksta 14
740 20 Vänge
tel: 070-593 66 13
e-post: goran.lundstrom@ya-
hoo.se

Renrasighetsintyg
Robert Eklundh
Kanalvägen 904
811 95 Järbo
tel/fax: 0290-705 25

Fjällnära kommitté:
Ivan Eriksson (s. k.)
Torsvi Svanviken
745 99 Enköping
tel: 0171-830 35
Lars-Göran Lindgren
Lars Halvarsson

Avelskommitté
Thomas Lundholm
Göran Lundström
Robert Nilsson

Tidningen Fjällkon
Redaktör:
Kristina Torén
Stagneliusvägen 23, 6tr
112 59 Stockholm
tel: 08-656 88 09, kväll
e-post: kristina.toren@
comhem.se
Ansvarig utgivare:
Robert Nilsson

Vice ordförande:
Robert Eklundh
Kanalvägen 904
811 95 Järbo
tel/fax: 0290-705 25
e-post: nilsesihyttan@telia.com

Kassör:
Evy Schale
Killhult
312 98 Växtorp
tel/fax: 0430-311 18
e-post: evy@schale.se

Sekreterare:
Louise Lindqvist
Ormön 116
742 92 Gräsö
tel: 0173-371 22
e-post: gimskogen@tyfonmail.
se

Ledamöter:
Thomas Lundholm
Brottan
820 77 Gnarp
tel: 0652-207 00
e-post: brottan@telia.com

Göran Lundström
Hagby-Focksta 14
740 20 Vänge
tel: 070-593 66 13
e-post: goran.lundstrom@ya-
hoo.se

Annelie Söder
Kläcklinge Lyckan
355 96 Kalvsvik
tel: 0730-59 46 95
e-post: anneliesoder@hotmail.
com

Suppleanter:
Lars Halvarsson
Perjosvägen 5
782 75 Malungsfors
tel: 073-028 00 01

Anders Söderberg
Hagby-Focksta 14
740 20 Vänge
tel: 076-127 63 05

Redaktörsord

Hej!

Här kommer nummer 4 av Fjällkon och jag hoppas att ni får tid att koppla av med den i mellandagarna. Det finns mycket intressant läsning, bl. a. om Kaseinsuccén, en "jul"berättelse, om "Bohuskullorna" m.m.

2011 är snart till ända, för mig har det varit ett tungt år med mycket jobb och upptäckten av min reumatism med därpå följande sjukskrivning. Men medicinerna hjälper bra, och inte ens nu när det blivit lite kallare har jag känt något av den! Det fanns höjdpunkter också såsom Elmia där jag var alla dagar i Rödkullemontern. Före Elmia hade jag skickat in lite bilder på rödkullor till Jordbruksverket som de sa att de behövde till en broschyr om lantraser... Gissa om jag blev förvånad när jag gick förbi Jordbruksverkets monter och såg en av dessa bilder på en roll-up! (Givetvis med mitt namn på). Dessutom hade de tryckt upp vykort av samma bild! Sådant gläder!

Önskar er alla ett riktigt

Gott Nytt År!

Kristina

OBS! Manusstopp! OBS!
Manusstopp för nästa nummer av tidningen är den

15/2 2012!

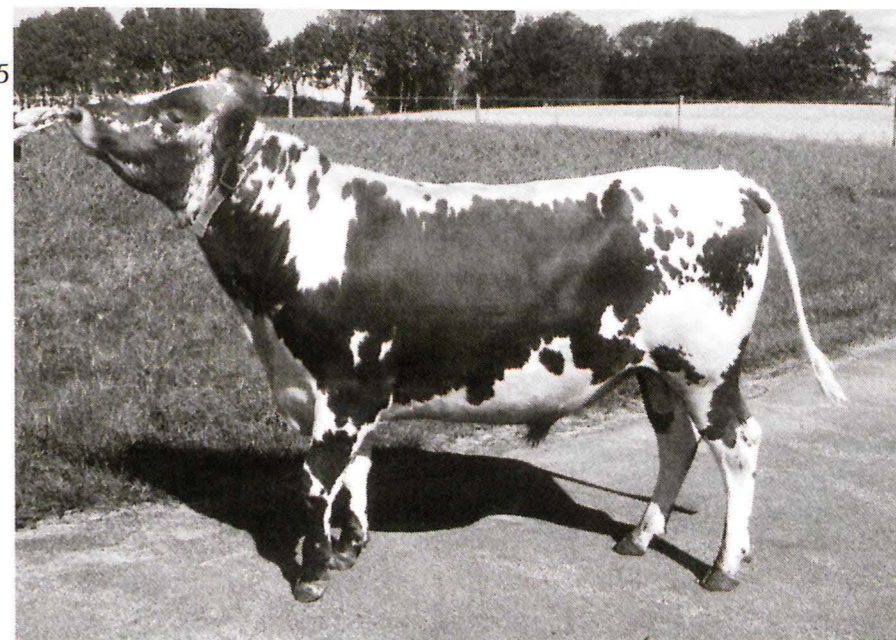
Material skickas till redaktör Kristina Torén
e-post: kristina.toren@comhem.se
Postadress ser ni här till vänster.

KASEINSUCCÉ

Ja det går faktiskt inte att kalla det för något annat det resultat som vi fick på kaseintestet i höst!! Jag vet inte om någon av oss tillfullo förstår hur extremt bra en 80%ig frekvens av kappakasein B på de sista decennierna ordinarie insatta semintjurar egentligen är!

Kappa-kasein B är det enskilt viktigaste kaseinet ur mjölkekonomisynpunkt för att det är så centralt för ostutbytet i mjölken. Att nå 80% utan att behöva anstränga sig är inget mindre än total succe, så enkelt är det. Av Kaseinerna vi testat rankar jag Beta lactoglobulin som det näst viktigaste av det tre för att det ger fermenterade produkter av bra kvalitet, och med bra "munkänsla". Sist av de tre för mig kommer Beta-kaseinet. På nätet kan man läsa om en debatt att vissa tror att A2 mjölk är hälsosammare och mer lättillvaratagen än A1. Jag vet idag inte om det är relevant men eftersom det inte skadar så kan vi ranka A2 högre än A1 för dagen. Om vi gör det så rankar sig tjurarna ur mjölk kvalitetsynpunkt/mejerisyndpunkt på följande sätt.

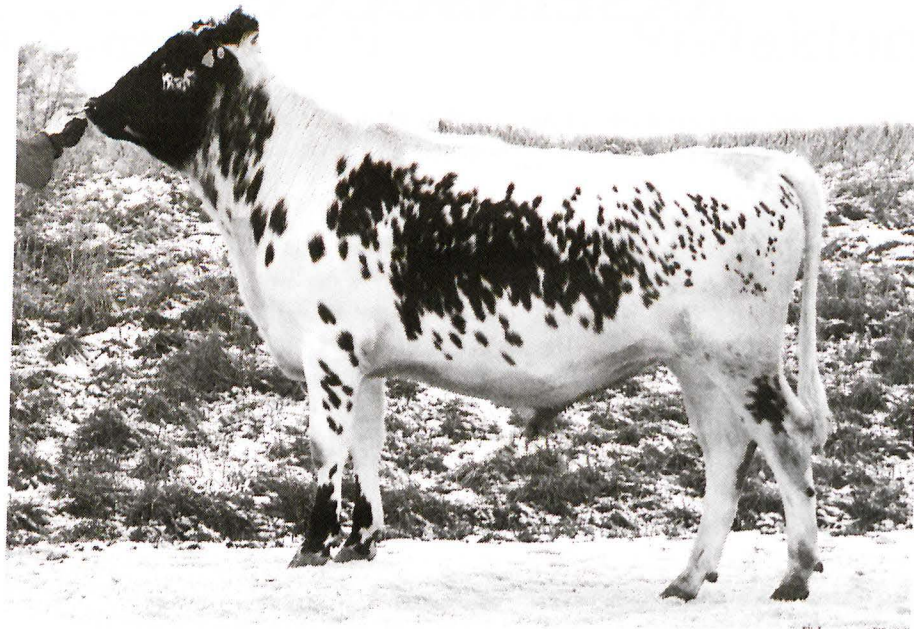
6875 Hövding 96875

I "eliterien" sätter vi tjurar med dubbelt BB på Kappa K och Beta lactoglobulin. Det här är tjurar som de andra raserna bara kan drömma om att få ur mejerisyndpunkt.

	KK	BLG	BK	Tjurfamilj	Grupp
6875 Hövding	BB	BB	A2A2	Varg	1
6838 Lars	BB	BB	A2B	Sagar	2
6867 Rapp	BB	BB	A2A1	River	3
6856 Fred	BB	BB	A1A2	Sagar	2
6851 Gus	BB	BB	A1A2	4 Prille	1
6841 Hasse	BB	BB	A1A2	Sagar	2
208 Monogram	BB	BB	A1A2	Sving	3
1085 Fido	BB	BB	A1A2	Lutar	2
2027 Drudden	BB	BB	A1A2	River	3
6854 Josef	BB	BB	A1B	Lutar	2
6840 Gunde	BB	BB	A1B	4 Prille	1
32 Goding	BB	BB	A1B	4 Prille	1
1010 Olav	BB	BB	A1B	Stasfinn	1
6862 Baltazar	BB	BB	A1A1	Lutar	2
232 Dillner	BB	BB	A1A1	Jo Sing	1

6867 Rapp 96867

I "division 1" sätter vi dubbla Kappa K B och enkla Beta lactoglobulin tjurar. Eller tjurar utan B-anlag på Beta lactoglobulin. Fortfarande pratar vi om i princip onåbara nivåer för andra raser annat än efter noggrant urval.

	KK	BLG	BK	Tjurfamilj	Grupp
6877 Fänrik	BB	BA	A2A2	Torpe	3
6797 Fimar	BB	BA	A2B	Lutar	2
6870 Salvador	BB	BA	A1A2	Riss	2
6869 Marieberg	BB	BA	A1A2	Solung	1
6864 Vidio	BB	BA	A1A2	Sving	3
6860 From	BB	BA	A1A2	Lutar	2
6858 Rille	BB	BA	A1A1	Riss	2
3009 Lillprinsen	BB	BA	A1A1	Sagar	2
50 Musse	BB	BA	A1A1	Masen	3
1080 Major	BB	BA	A1A1	Sagar	2
2000 Maraton	BB	AA	A2A2	Sving	3
2 Gusten	BB	AA	A1A1	Sagar	2
6872 Snökung	BB	AA	A1A1	Sving	3

I division 2 sätter vi tjurar med ett B anlag för Kappa-K med fallande skala för B-Anlagen på Beta lactoglobulin.

	KK	BLG	BK	Tjurfamilj	Grupp
6837 Bamse	AB	BB	A2A2	Lutar	2
6873 Faramir	AB	BB	A2A1	Torpe	3
6848 Birk	AB	BB	A2A1	Sving	3
30 Herman	AB	BB	A2A1	Lutar	2
192 Snögubben	AB	BB	A2A1	4 Prille	1
6209 Kwick	AB	BB	A2A1	9 Prille	3
6839 Hadar	AB	AB	A2A2	Sagar	2
6865 General	AB	AB	A2A2	Sving	3
178 Terrin	AB	AB	A2A2	Torpe	3
6878 Moltas	AB	AB	A2B	Sagar	2
6847 Levis	AB	AB	A2A1	Sven	1
6845 Baba	AB	AB	A2A1	Lutar	2
202 Vaccin	AB	AB	A2A1	Riss	2
1002 Manitou	AB	AB	A2A1	Sagar	2
237 Franko	AB	AB	A2A1	9 Prille	3
6801 Bude	AB	AB	A1B	Lutar	2
6861 Dacke	AB	AB	A1A1	Sagar	2

I division 3 där de vanliga raserna harvar på sätter vi vår ende tjur utan Kappa-K B

	KK	BLG	BK	Tjurfamilj	Grupp
6849 Aragorn	AA	AB	A2A2	Sving	3

Jag sätter inte in de fjällnära tjurarna i tabellen då vi inte vill ha användning av dom på "vanliga" fjällkor, dom tjurarna är tänkt som "genbank" till den fjällnära populationen. Men använder vi min divisionsindelning på dom 9 testade fjällnära tjurarna så hamnar 2st i Elitserien, ingen i division 1, 3st i division 2 och 4st gör Aragorn sällskap i division 3

Mejeristens enkla val

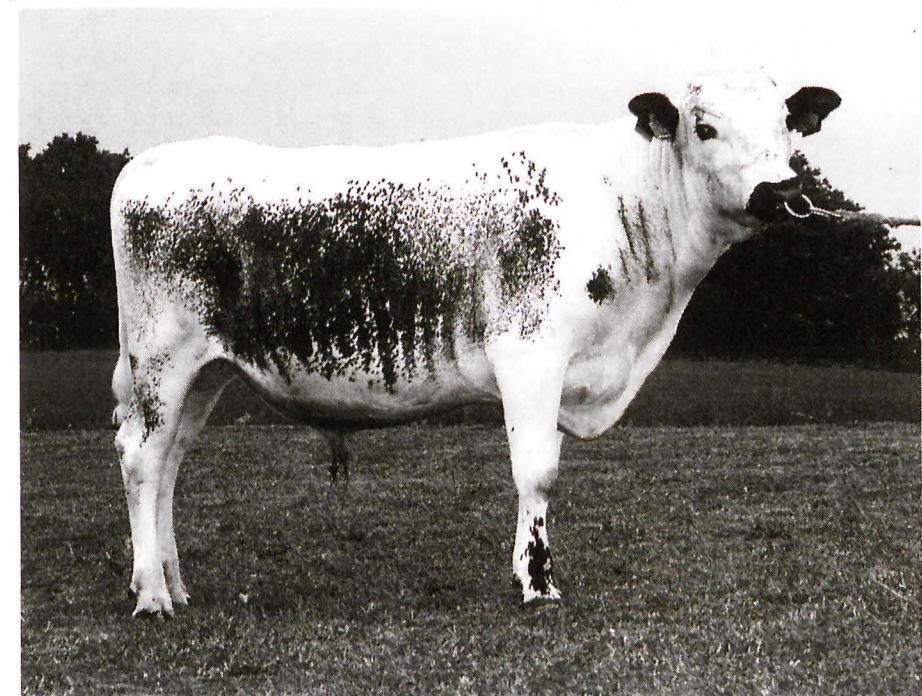
Har man ett eget gårdsmejeri eller har en förhoppning om att mejerierna en dag ska börja betala mjölken efter annat än i praktiken mängd så ska man utan tvekan koncentrera sig på att använda tjurar ur "Elitserien" eller division 1. Som synes är den genetiska bredden på det idag tillgängliga "elitmejeristgänget" fullt tillräckligt för att klara sig rätt länge på bara det som redan finns. Självklart gäller det som vanligt att använda ungtjurarna och se till att dom får en avkommebedömning så vi kan kolla allt annat som även det påverkar ekonomin i djurhållningen. Sen gäller det att se kritiskt på de redan bedömda och kolla vilka bruksanlag dom ärver ihop med mjölk-mängdsanlagen och para det med de kor du har. Men naturligtvis ska vi försöka öka ut antalet goda "mejerister" bland tjurarna så valen blir lättare i framtiden.

Vad gör vi med aveln framåt?

Jag roade mig med att sätta in värdena på respektive tjur i stamträden som följde med sista gruppavelssystemet i fjällkoboken. Sen fyllde jag i bakåt i stamträdet på fäderna till tjurarna om dom haft söner med dubbla anlag för då har ju pappan stått för ett av dom. Jag gick även igenom det norska materialet och fyllde i det som kommit fram där på samma sätt. Det går då att konstatera att vi har testat material i 16 av rasens 19 olika tjurfamiljer, det är Regissör, Rudo och Monty som ännu är blanka beroende på det låga tjurantalet i dom. Alla tjurfamiljer hittills innehåller något att jobba med men det som vi måste försöka åstadkomma är att vi i fortsättningen testar de tjurkalvar som ska in på Viking G innan dom är inköpta så vi kan undvika tjurar som 786 Maro, 940 Hompen, 6715 Lage, 6742 Harg, 6758 Bula och 6787 Laro haft B-anlagen för Kappa-K. Det är inte lite tur det. Hade några av dom varit "division 3" tjurar så hade snabbt situationen försämrats. Så lite ödmjukhet är också på sin plats. Det är även tacksamt att konstatera att de goda anlagen fördelar sig rätt jämt över alla tre grupper i gruppavelssystemet vilket gör det lättare för oss att konsolidera de goda anlagen utan att tappa genetisk bredd för framtidens bönder.

En reflektion man kan göra är att det ibland gäller att ha tur och vara envis. Jag och Jocke stred hårt och envist för att få dåvarande Svensk Avel att köpa in 6854 Josef när han kom som tjurkalvserbjudande. Dom var minst sagt måttligt intresserade men vi var mycket påstridiga och hävdade med emfas att åtminstone en renrasig son efter den då mjölkstarkaste fjällturen och en renrasig fjällko borde rymmas på semin. Vi fick avslag med lyckades väcka Josef till liv igen innan han skulle slaktas och tacksamt och turligt nog ändrade sig Svensk Avel och nu har vi en tjur som ger mycket mjölk och av en kanonkvalitet ur mejerisympunkt.

6854 Josef 96854

6849 Aragorn är ett optimalt exempel på att så länge man har två individer kvar som är AB och dom paras så kan man få en AA. Går vi till 6849 Aragorns fader 710 Agaton så är det lustiga att han har en son till 2000 Maraton som är BB. Så samma tjur kan alltså med olika kor få så diametralt olika homozygota (dubbla) anlag på sina söner när den själv är heterozygot (har olika anlag). Nu är redan en son till Aragorn inköpt (6880 Gulleman) och med en 80% frekvens på Kappa-K B så ska vi statistiskt i fyra fall av fem få en son som är AB på Kappa kasein efter honom. Nu är ju modern till kalven efter 30 Herman som är AB så då sjunker procenten en aning men vi ska ha otur om inte 6880 Gulleman är AB och därmed "spelar" i division 2. Vi får se vad det blev, men ska vi sätta in fler söner efter 6849 Aragorn så ska vi säkert veta att dom är AB innan dom åker ner till Falkenberg.

Det är nyttigt att se att två halvbröder kan skilja sig åt så pass och då ger det även en förståelse för hur det går till att tappa genetisk variation. Nu har vi vad gäller Kappa kasein en så stor dominans på det eftersträvade anlaget att vi inte kommer att tappa bort det hur vi än bär oss åt. Men är populationen liten så ger inaveln automatiskt på detta sätt en likriktning av genmassan och då tappar man lätt bort det man vill bevara speciellt om man inte varje generation kollar att anlaget finns kvar.

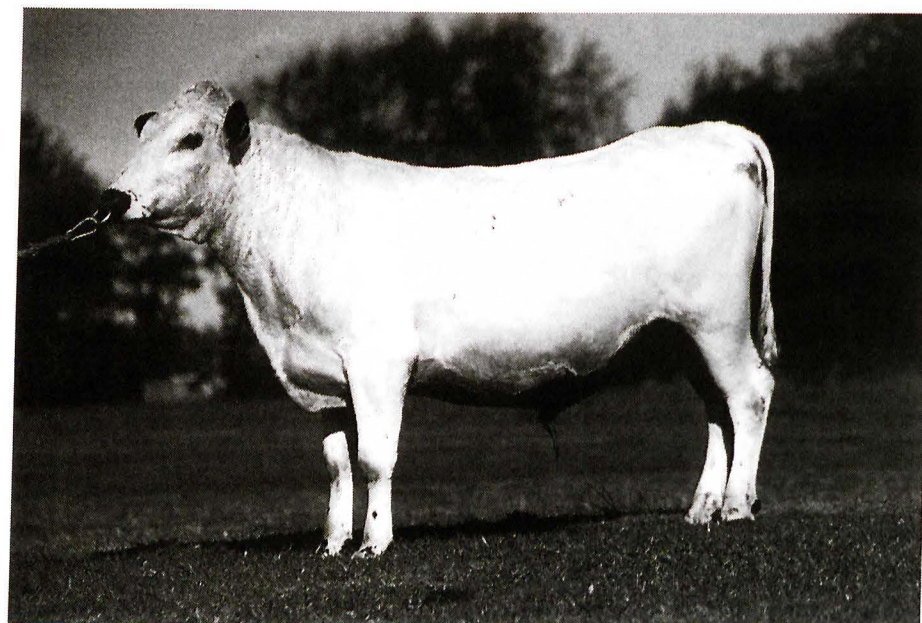
Behöver vi välja bort någon tjurlinje?

Vi ska inte och behöver inte välja bort någon speciell tjurlinje, vi ska vara rädda om all genetisk variation vi har kvar i rasen. Utom kanske just A-anlagen på kaseinerna dom kan dom andra raserna få rädda. Framtida enstaka AB tjurar är ingen katastrof om vi vill använda en äldre genbankstjur och inte har doser kvar att få fram en BB-son, då får vi göra BB-tjuren i nästa led.

Men vi ska verkligen när det gäller de moderna tjurfäderna med stort doslager se till att dom får BB söner insatta på semin. Hur vi ska göra med Alebäckstjurarna får vi se, det var inte billigt att ta dom prover som vi nu gjorde även om det är en spotta i havet sett över tid för att försäkra rasen om goda anlag. Vi får börja med att prata med Viking om de ordinarie semintjurarna och försöka få fram en deal med dom om det.

Sen får vi söka medel för att fortsätta dokumentationen av det redan gjorda Alebäckstjurarna och se vad dom ärver och diskutera vad som ska göras med de nya och var vi ska gräva upp pengar till att testa kalvarna helst innan dom ska samlas eller ännu hellre innan dom används. Men då börjar det bli ett ambitiöst projekt för en liten redan ansträngd förening och det ska gå att hålla i också, så vi får nog starta med Viking och jobba framåt så långt vi orkar. Självklart får vi försöka se till att använda de BB-tjurar vi har som tjurfäder om dom håller i övrigt. En sak att tänka på är om någon vill göra en embryospolning på en duktig ko så är det läge att kolla dessa anlag innan man bestämmer sig. Skulle vi komma dithän att vi fick möjlighet att bygga upp en genbank med embryon för framtiden så är det även då läge att kolla att dessa eftersträvsvärda anlag finns med. Jag tror inte att jag tar i för mycket när jag säger att så här nära att värpa ett guldägg har aldrig fjällrasen varit! Nu måste vi försöka förvalta och förbättra i gammal god tradition.

Robert Nilsson

6856 Fred 96856

Det här är inte klokt...

Grupp med fjällnära djur hos Ivan Eriksson och Mona Loberg, Enköping. Foto: Kristina Torén

Har nåtts av budskapet att den s.k. Föreningen för fjällnära boskap (eller vad de nu kallar sig idag) har fått en egen avelsplan godkänd för dessa djur, också rätt att ta in dem i ett Genbankssystem istället för härstammingskontroll i Husdjursföreningen.

Finns det ingen kunskap hos Jordbruksverkets tjänstemän, har de inget tjänstemannaansvar eller lyssnar man bara på de, som skriker högst? Det måste finnas någon rakryggad, ärlig och kunnig person någonstans i Jordbruksverkets gömmor! Saker och ting måste vara rätt och gå rätt till.

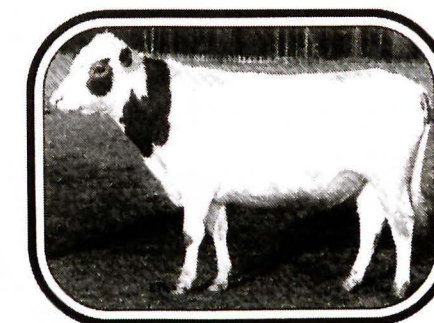
Först lite bakgrund. Den s. k. Fjällnära gruppen inom Fjällrasen kom till på detta sätt: Goth Bertil från Rättvik upptäckte korna på den väglösa gården Lillhärjåbygget i Härjedalen på 80-talet, han utredde också deras härstamningar. Nils Dahlbeck hämtade med hjälp av WWF några tjurar därifrån, varav Munter finns att få via semin. Med hjälp av WWF fick han honom spermasamlad, liksom Klöver, som kom från Gölin Morlinds besättning i Klövsjö, Jämtland. Allt eftersom var det djurägare, som hämtade djur från dessa besättningar, bl. a. Goth Bertil, Märten Dahlberg, Alf Sjöden m. fl. Västkuststiftelsen tog ner djur från Klövsjöbesättningen. En man vid namn Kenneth Djärf visste om djuren i Biellojaur, också det en väglös fjällgård. Robert Nilsson hämtade några djur därifrån och utredde härstamningar (vilket ligger till grund för vad vi vet om dem idag). Det var en liten besättning med bara några djur. De flesta, som Robert tog därifrån hamnade så småningom hos Alf Sjöden i Älvdalen. Goth Bertil hämtade tjuren Arne där,

Arne, 100% Biellojaure

Robert hade också en Biellojaurtjur, men han gick inte att spermasamla.

Eva Persson tog senare de sista djuren därifrån, de hamnade då i Storuman.

210 Piraten, 100% Lillhärjåbygget

Juli-92 hämtade vi en ko från Lillhärjåbygget, hon blev 18 år. Senare hämtade min man Grälle, som sedan blev spermasamlad med hjälp av Rädda Fjällkon-projektet. Dessa tjurar Munter, Arne, Jaure och Grälle, samlades alltså med stöd av Världsnaturfonden, en del efter att Rädda Fjällkonprojektet startat.

Många har därefter hämtat djur från Lillhärjåbygget, i Biellojaur finns, som sagt inga kor kvar, i Klövsjö har de gamla korna funnits kvar länge och någon har köpts därifrån.

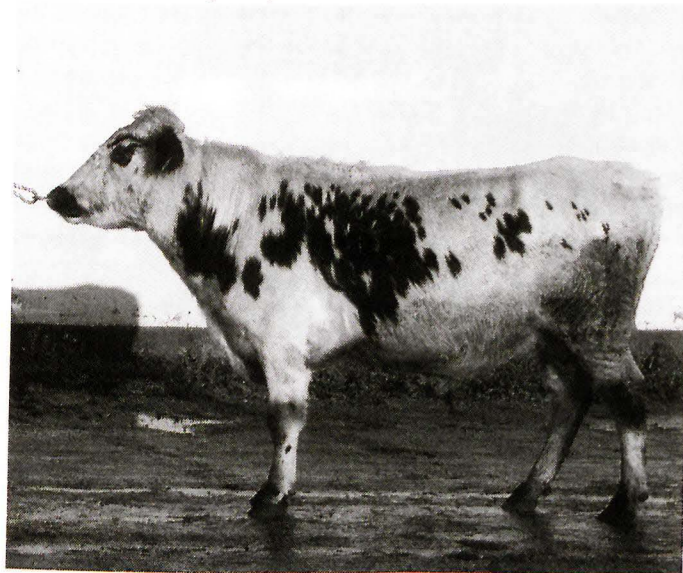

Ko från Klövsjöbesättningen. Foto: Märten Dahlberg

2006 Rasmus, 100% Funäsdalen

Därefter plockade vi med djur från Funäsdalen, eftersom de hållits på samma sätt som de 3 tidigare besättningarna och dessutom, liksom de andra 3 var inget eller mycket lite släkt med djuren som kom efter semintjurar. De hade också funnits på sina hemgårdar i en relativt sluten besättning i många människo- och kogenerationer, liksom de tidigare nämnda besättningarna. Det är inte så att någon av de "Fjällnära" besättningarna varit helt slutna, någon gång då och då har man tagit in någon tjur eller ko.

1 Lukas, 25% Fatmomakke

Sedan fick vi höra talas om korna i Fatmomakke och försökte då få köpa loss något djur. Vi fick nej, men helt plötsligt ringde ägaren och sa att de skulle säljas. Det blev en s. k. Brandkärsutryckning av Göran Lundström och Peter Bergman från Lövånger. Det var höst och inte så lätt att åka iväg hundratals mil. Göran och Peter åkte ändå ganska långt för att komma dit, Norrland är stort. Robert Nilsson betalade den ena och Peter och Göran den andra. Av dessa 2 kor blev det bara en avkomma, de blev aldrig mer dräktiga trots många försök med semin och levande tjur. Fatmomakkeblodet finns till en fjärdedel i tjuren Lukas, som föddes hos Mikael Ågren, Vidsel och som senare spermasamlades på Alebäck's stuteri. Senare har avkomma efter en Särnako godkänts.

Det mesta hände före EU-inträdet och strax efter, sedan har dessa djur uppförökats. Eftersom vi bestämt att hålla djuren från dessa besättningar för sig (och vi har också en egen avelsplan). Då skulle vi börja att föra ett

register på dem från början. Detta register skulle helst också ha ett foto, vilket kunde vara bra för framtiden, där fanns djurets härstamning, deras kalvningar varje år med öronnummer, vem som var far till kalvarna och vart de tog vägen. Undertecknad blev tillfrågad av Rädda Fjällkonprojektet om jag kunde ta hand om det uppdraget. Sven Blomberg i ovan nämnda projekt hade hand om dem från början, men eftersom han var mjölkproducent så var han då nog så arbetstygnd och hade dessutom inte dessa djur i sin besättning. Det var också Sven Blomberg från Dalarna, som myntade namnet "Fjällnära" bara för att skilja dem från de andra Fjällkorna. Det var ej Nils Dahlbeck, som en del påstår. Trots att vi håller isär de "Fjällnära" korna och Fjällkorna i övrigt så är det ju samma ras, alltså ras 41. En del vill nästan göra det till olika raser, vilket är helt fel. De "Fjällnära" är bara en grupp inom Fjällkopopulationen glöm inte det!

Åren gick och det här registret svällde, varje gång en ko kalvade ringde ägaren och rapporterade det, till slut blev det tvunget att föras över på data. Eftersom jag inte kan och inte är intresserad av datorer, så tog Lars-Göran Lindgren, Tidaholm över mina pärmar och skannade härstamningarna med foto om det fanns. Nu anmäler vi en gång per år vad vi har. Det fungerar mycket bra. Lars Halvarsson, Malung, som också är datakunnig är med i "Fjällnära"-kommittén, liksom Ivan Eriksson, Torsvi, Enköping.

När jag började föra ett register på korna, fick jag två oförskämda brev av en företrädare för genbankssystemet, vilka jag ej svarade på, men har kvar. Denna person ville själv ha hand om registret och breven jag fick innehöll påhopp på mig och andra fjällkoägare som var rena lögnare. Sedan har det fortsatt på internet, och vissa personer har hela tiden försökt övertala Jordbruksverket att få bilda ett eget register, ett s. k. Genbanksregister, som de har på sina andra djurslag. Det här är rena katastrofen, hur en del kan få med sig tjänstemän på en statlig myndighet att godkänna en avelsplan som gagnar deras egna syften. De vill helt enkelt inte följa de regler för Fjällrasen som finns. Genbankssystemet kom till för djur, som inte var en officiell ras utan ofta lokala populationer som dök upp här och där. Fjällkorna har sedan urminnes tider varit en egen officiell ras och därmed även den del av rasen som benämns "Fjällnära". Hur kan man tillåta att en officiell ras splittras på detta vis, det är vansinnigt.

Fjäll- och Fjällnära korna ingår i en härstamningskontroll. Det är den man vill slippa och istället införa sitt eget system och få kontroll över aveln.

Vi har dessa regler för att få härstamningskontrollen att fungera och som villkor för att få stöd för utrotningsshotade djurslag måste man vara med i härstamningskontrollen.

Förutom att hondjuren är godkända så skall detta uppfyllas för att använda egen tjur:

1. Tjuren ska vara född i härstamningskontrollen.

2. Vara stambokförd i Fjällrasens stambok. Modern ska ha verifierat godkända äggstockar och fadern godkända testiklar. Helst skall dom vara stambokförda.
3. Härstamning verifierad via DNA-prover på moder och fader.
4. Tjuren får ej vara resultat av en mor-son eller far-dotterparning.

Allt detta kostar pengar, men det är krav som ska vara uppfylla för att få stöden.

Då skall inte en del komma och ändra reglerna för att de passar dom.

Fjällkon är som sagt en officiell ras sedan lång tid tillbaka och har sedan hävd tillhört härstamningskontrollen och de "Fjällnära" är Fjällkor. När ett genbankssystem införs så vill jag återigen säga att Jordbruksverket är delaktig i en splittring av en mycket liten men dock officiell ras.

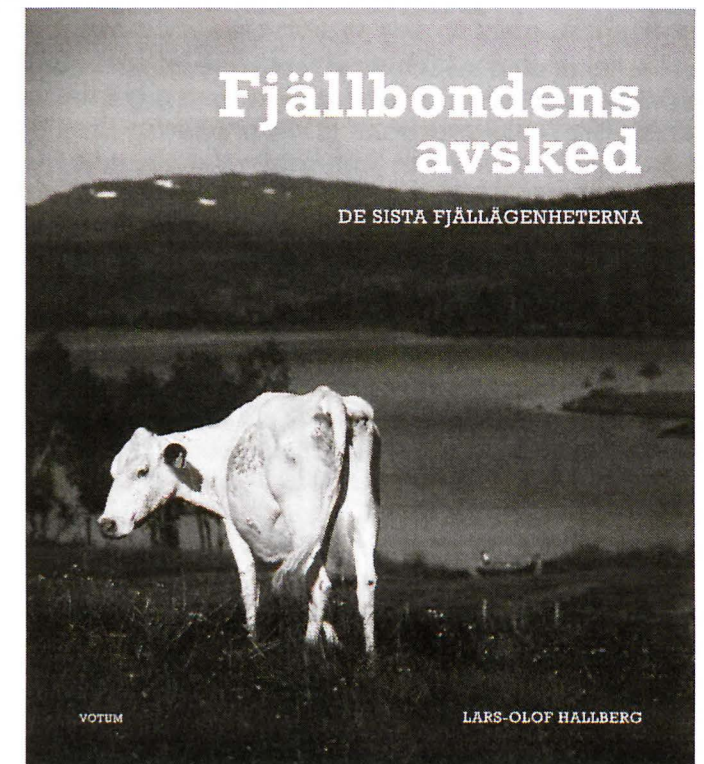
Vi som har och har haft "Fjällnära" djur (och förresten andra Fjällkoägare också) har åkt vida omkring för att köpa tjurkalvar som passar till spermasamlingen på Alebäck's stuteri, fött upp dem, ställt upp med hanteringsträning och provtagning gratis. Sedan har vi sänt iväg dem till Alebäck gratis. Därefter skall andra, som inte någonsin ställt upp med något, snarare motarbetat oss, ha nytta av detta. Det är okej om de håller sig till de regler som finns, men vad de gör är att splittra den lilla population som finns och det med Jordbruksverkets goda minne.

Vi har försökt samtala med dem, hela tiden har vi fått utreda härstamningar åt folk, som köpt djur av speciellt en av de ledande personerna där. Är man delaktig i en officiell härstamningskontroll, så finns alla data lagrade där.

Det är Fjällkoföreningen, som gjort arbetet och nu skall de tillåtas att dra nytta av detta i en egen förening. Folk som är nya i gemet kan lyckas att tycka att det är enkelt och viktigt att bara vara med i en genbank och sedan få ta hem stöden.

Vansinnigt är vad det är, likaså att lägga möten för lant-raserna på Högländshotellet i Nässjö. Man skulle lika gärna ha det på Highland Hotel i Vuollerim (ungefär lika dumt). Det måste ju läggas så att de, som skall åka långt skall kunna flyga dit och sedan vända hem, annars tar det många dagar. Ett sådant möte bör ju ligga i anslutning till Landvetter eller Arlanda t. ex. Det blir svårt för Fjällkoföreningen att representera med någon från styrelsen eftersom de måste hem och mjölka, de är ju ofta mjölkbönder och vi bor i ett avlångt land.

Avs. Birgitta Karlsson
Havsträsk 102
961 98 Boden
tel: 0928-23010

Bokrecension:

De sista fjällägenheterna.

Vid dessa gårdar, som ofta ligger vid vägs ände, eller helt väglöst, lever människorna fortfarande till stor del av självhushållning. Detta är den sista resten av den agrara expansionen som ägde rum under 1800-talet. Gårdar som staten sedan, under tvångsliknande former, köpte in då de var olagliga bosättningar eller låg på renbetesfjället. Bönderna blev kvar som arrendatorer på sina f. d. gårdar, ett liv som har fortsatt generation efter generation. Men nu är epoken med fjällägenheter på väg att ta slut helt och hållet.

I boken "Fjällbondens avsked" får vi följa livet på tio gårdar, de allra sista fjällägenheterna, från Härjedalen i söder till allra längst upp i Lappland. Möt Gösta och Marianne på Blomhöjden i Jämtland och Arne på Biellojaoure i Västerbotten och alla de andra som är med i denna bok som skildrar vackra oldlingslandskap och intressanta öden.

Så står det på baksidan av denna fotobok. Text och foto är av Lars-Olof Hallberg, Småländska Naturbilder. Det är mängder av vackra fotografier och man kommer människorna som berättar om sina liv och gårdarnas historia nära. Dock innehåller boken ett sakfel, i berättelsen om Arne på Biellojaoure nämns att han kände igen "sin" gamla Svartöra på en bild. Detta var dock inte samma "Svartöra" som han fått sälja till "en livdjursuppköpare i Norrbotten". Kon på bilden som påstods vara Svartöra är 295 Biellra.

Boken rekommenderas varmt!

Kristina Torén

Bohuskulla bluffen, eller bedrägligt bevarande!

Det har kommit in reaktioner till oss i föreningen kring den så kallade "Bohuskullan" det sista året och ännu mer sen det dök upp en påstådd sådan på bild i Land för ett tag sedan. Ska man kort sammanfatta reaktionerna så är dom undrande och irriterade och flera har velat ha en noggrannare redogörelse över vad det är för "kor" som getts namnet "Bohuskulla". Vi har läst på ämnet rätt noggrant så vi ska ge er vår bild av de djur man kallar så unika och bevaransvärda under namnet "Bohuskulla". Vad vi har för åsikt syns antagligen redan i överskriften och vi får väl se vad du som läser detta tycker när du läst färdigt. För oss är det ledsamt klart att det är inget annat än ett bevarande bedrägeri som föreningen Allmogekon håller på med sedan man hittade på detta namn till SKB kor utan nåt vidare känd härstamning för cirka 15 år sedan.

Att bilda en förening och ta ut vissa djur och sen kalla dom för ett nytt rasnamn är isig inget otillåtet vare sig enligt svensk lag eller enligt gällande EU-regler. Så det är inget brottsligt eller olagligt bakom den kanske till och med välmenande okunnigheten kring den så kallade Bohuskullan men det är ändock tyvärr bedrägligt hur man än ser på det. Hade man sagt att det var en ny ras som man bildade och vad den skulle innehålla så hade det varit en sak. Visserligen en helt onödig sak eftersom redan korsningsvarianten SKB fanns och dom två renrasighetsalternativen Fjällras och Rödkulla, så alla kulliga kor fanns redan i någon färdig ras men ändock ärligt och tillåtet. Att däremot hitta på en historia om gammalt samband med "fjällkor som betat Kynnefjäll" och all annan smörja som går att läsa och sen kalla det för en unik lantras, ja det är där som bedrägeriet kommer in och vi tänker visa på vilken utomordentligt lös sandgrund som man byggt sin historia kring den så kallade Bohuskullan.

Vad fanns det för kor i Bohuslän när rasaveln startade vid förra sekelskiftet?

Onekligen vore kunskap om det en bra utgångspunkt för att bedöma sanningshalten bakom den påstådda "Bohuskullan". Det finns faktiskt en bok som beskriver detta och det är "Husdjursaveln i västra Sverige" utgiven 1949 av Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget. Dom har under 40 och 50-talet gett ut ett flertal böcker som beskriver husdjursaveln runt om olika delar av Sverige. Boken om västra Sverige omfattade Hallands, Göteborgs och Bohuslän och Älvsborgs län. Naturligtvis så var författarnas fokus inte på lantrasdjuren utan på den rasavel som bedrevs i respektive län men starten av aveln beskrivs via genomgång av de lokala hushållningssällskapens premieringsnämnders redogörelser som tog upp för trakten väntade och oväntade rastyper. Sålunda beskrivs att det längst upp i Norra Älvsborgs län i Vedbo och Tösse härad (idag motsvarande Bengtsfors, Dals Ed och Åmåls kommuner) fanns djur av fjällrastyp. Där fanns andra raser också med ändå så många av fjällrastyp att premieringsnämnden där förordade att fjällrasen skulle få premieras där jämsides med Ayrshire vilket i praktiken var en förutsättning för att en gammal

rastyp skulle fortleva. Däremot fanns det inte beskrivet någonstans att det skulle funnits fjällkor på Kynnefjäll eller i Bullaretrakten eller någon annanstans i Bohuslän för den delen. Däremot kan man läsa att Ayrshirerasen tidigt slog fast i Bohuslän och att flera tongivande ayrshirebesättningar fanns där. Hushållningssällskapet köpte 1901 även upp ayrshiretjurkalvar och gav bort till intresserade lantbrukare i Norra Älvsborgs län för att sprida den vidare från fästet i Bohuslän.

Det fanns dock kulliga kor!

Utän tvekan fanns det kulliga kor i Bohuslän och det är där som Rödkulleaveln startar på allvar med Godsägare Rhedins besättning på Ellesbo. Han åkte runt på marknader och premieringar och köpte åren efter sekelskiftet ihop en besättning av röda kulliga kor som han sen bad den store entusiasterna för kulliga kor E.O Arenander hjälpa honom med aveln på. Starten på Ellesbobe-sättningen är noggrant redogjord för av Arenander i boken "Rödkullorna på Ellesbo" och där kan man läsa att 17 av korna kom från Bohuslän 8 från norra Dalsland 1 från Västergötland och två köptes från Norge där man sen tidigare kommit igång med en Rödkulleavel. Det tidiga tjurmaterialet kom även från Norge och som en parentes kan nämnas att alla Svenska rödkulletjuror som finns idag med känd fädernelinje härstammar från Rhedins import från Norge.

Hushållningssällskapet utsåg 1909 en prominent kommitté bestående av Godsägare Rhedin Länsagronomen N. D Lychow och den namnkunnige statskonsulenten Josef Ekelund som ledde fjällrasaveln att undersöka "lämpligheten av att renodla den gamla lantrasen" och då var det Rödkullerasen man menade. Hade det funnit kor av fjällrastyp att tillgå hade utan tvekan Ekelund ordat i saken eftersom det var hans bord men det fanns inga i Bohuslän, inte ens på Kynnefjäll. Rödkullerasen fick ett fäste i Bohuslän under 20-talet och 1925 finns det tjurföreningar med rödkulletjuror i Flatön, Koön, Marsstrand och Henån. 1930 finns 3 Besättningar i kokontroll med rödkullor, men dom försvinner senare. 1949 blev lagen om tjurkontroll fullt genomförd i Bohuslän vilket som överallt annars i Sverige snabbt minskade antalet bytjuror i bruk. Den lagen stipulerade att man inte fick upplåta tjur till betäckning av djur utanför den egna besättningen som inte hade minst en stamboksförd tjur till far och för stamboksförning godkänd moder.

Hur gick det då med fjällkorna i norra Älvsborgs län? Ja tyvärr kom man aldrig igång med någon avel med fjällrastjuror där. Hur man än letar så finns det lika lite som i Bohuslän ett enda belegg för att det skulle ha funnits någon "variant av fjällkor" kvar in på 20-30-talet utan även i de trakterna blev det rödkullan som förde den kulliga boskapens fana. En stor kontrollerad rödkullebesättning med stamboksförda kor fanns i Fengerfors bruk som fanns kvar in på 1948 då den verkar ha slaktats ut. Efter det hittas inga stamboksförda djur av någon kullig ras i västra Sverige.

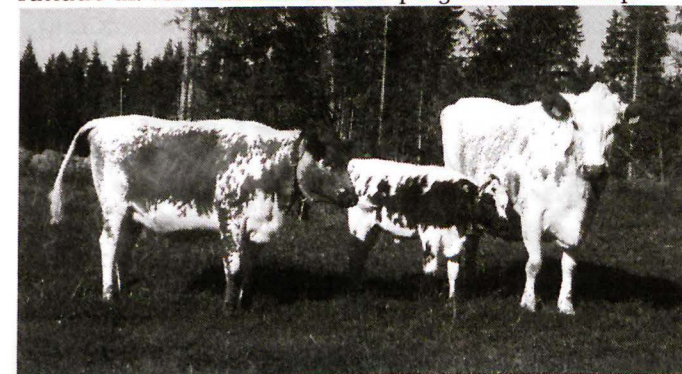
"Lantrasvännen" kanske då invänder att "jamen det är ju bara dom avlade raserna" "Lantraskorna fanns ju kvar på dom små gårdarna och man bröt mot tjurbesiktningsslagen". Tja, vad ska man säga om en sådan invändning? Självklart fanns det dom som bröt mot tjurbesiktningsslagen och upplät en tjur till en granne, det skedde säkert över hela landet av och till. Men det man lätt glömmer bort när man idag är lantrasentusiast med jobb utanför gården och föder sina kor med rundbalar man köper billigt från någon granne det är att det på 20-talet 30-talet 40-talet 50-talet 60-talet bara var dyrt och krångligt att hålla en egen tjur. En tjur åt upp lika mycket mat som en ko och det innebar att det var dyrt för en liten bonde att hålla tjur. På den tiden höll man ju korna för att producera mjölk (vilket lätt kan glömmas bort idag speciellt av dom som aldrig mjölkar) och allt foder en tjur åt upp innebar mindre mjölk att sälja från korna. Det var ytterligt få små ladugårdar som hade ett inkomst tjurbås för man ville inte hålla tjur, det bar sig inte! En tjurförening eller en större granngård som höll en sk "besiktningstjur" eller senare semin var inte något som sågs som dåligt utan nåt som man välkomnade för då slapp man satsa den egna gårdens resurser på nåt så oproduktivt som en tjuruschling! Så någon historia om att småbönderna höll egna tjurar i protest mot rasaveln den köper inte vi. Men vi lämnar historien och hoppar framåt i tiden.

Nå men vad är då dagens så kallade Bohuskullor för något?

Ja, som det berättats för oss av en Bohuskulleägare och som det gått att läsa i andra källor på nätet och i tidningen Allmogekon så var det en Roland Åkesson i Skepplanda som hade kor som han hävdade att han köpt ca 1980 av två bönder på "Kynnefjäll". Dom besättningarna skulle (enligt den alltid inom föreningen Allmogekon gällande traditionen) ha varit inavlade i 50 år, alltså sen 1930, via att dom bytt tjurar med varandra. Sen skulle Åkesson fortsatt inaveln och även seminerat med fjällrastjuror. Detta tills man uppmärksammade dessa unika djur efter fjällrastjurarna 940 Hompen, 717 Kare, 6742 Harg, 6715 Lage, 6732 Snäpp och inte att förglömma den "unike" SKB matadoren 745 Macke med sitt 50%iga innehåll av västfinsk rödkulla och över 500 döttrar i SKBaveln. Han var så unik så den hade Åkesson gjort en linjeavel med då han seminerat en dotter efter Macke med sin egen fader. Föreningen allmogekon anser Macke så unik att man hade döpt om honom till fjällrastjur i sin genbanklista. Dessa unika djur med nu sammanlagt drygt 60 års inavel (om man då glömmer bort dom semineringar som inte inavlades) började man då kalla "Bohuskulla" eftersom Åkesson påstod att det gjorde bönderna på Kynnefjäll som han köpt djuren av. En intressant passus i sammanhanget är att man aldrig har kunnat lokalisera några bönder på Kynnefjäll som stämt in på berättelsen trots att man gått ut i tidningen småbrukaren med upprop i frågan. Man har heller aldrig lyckats hitta en veterinär som sett eller känt till dessa besättningar som ända sedan 30-talet skulle ha "bytt tjurar" med varandra. Det är till dags dato totalt okänt vars på Kynnefjäll dessa djur skulle ha framlevt sin lugna inavelslunk under halva 1900-talet.

Idag säger man då att man i Genbanken har 3 kolinjer med stamkorna Åsa och Brita som då kommer från den hittills okända platsen på Kynnefjäll och dessutom har man hittat en ko i Nödinge som har något så spännande som en härstamning av "gammal stam" (naturligtvis helt okänd som allt annat Allmogekon "bevarar") och hon hette Bolla. Alla dessa har seminerats med ovan nämnda semintjuror av fjällras och SKB och avkommorna har döpts till Bohuskullor. Dessa har man sen parat med diverse fjällnära tjurar. Som exempel på fjällnära tjurar som gett avkommor med kor efter vanliga semintjuror vars avkomma sedan kallats för Bohuskulla kan ges Arne, Munter, Billy, Silver, Rasmus, Benjamin, Brahe, Stöpafor's Björn, Tim och Markisen. Den vane tjurnamsläsaren kan känna igen ett flertal av de fjällnära semintjurarna. Det syns även att man inte haft någon direkt tanke i sitt tjurval när man då skulle ta in material. Man har tagit in i princip hela det fjällnära genmaterialet vilket verkar lite konstigt eftersom man enligt sig själva har en sådan värdefull och sedan så länge inavlad gammal koras som dom ska användas i.

Det gör att föreningen Allmogekon har i sin "Genbank" för "Bohuskullor" djur som har upp till 5 generationer av Fjällrastjuror och SKB-tjuror bakåt i sin moderstam. Som exempel på sådana djur kan ges föreningens tjurmoderkandidat "Sippan" som om vi är rätt underbyggd är/var hemmahörande på gården Bockarp.

Fredriksdals Sippan till höger. Foto Bertil Gustavsson

Sippan har fjällrastjuren "Kullman" som far med bland annat 6732 Snäpp och 717 Kare i stammen. Som morfar har Sippan 6715 Lage, som Mormorsfar har Sippan 745 Macke vilken även är hennes MMMF. Hennes MMMM är en av stamkorna Brita. Sippan har till "Genbanken" bland annat lämnat två avkomlingar till Rasmus och två till Benjamin.

Föreningen Allmogekon hävdar att man inte längre använder sig av Fjällnära tjurar i sin bevarandeavel av dom kor som hade fjäll och SKB-tjuror till fäder och kallades Bohuskulla. Utan nu ska man koncentrera sig på sina så kallade Bohuskullor med en renavel på dom.

Bevarandebedrägeriets fullbordande.

Ja det är nu som vi menar att föreningen Allmogekon har lyckats med sitt bevarandebedrägeri. Tänk att man har fått Jordbruksverket att godkänna fjällkor och SKB-kor med delvis okänd härstamning som något annat än det dom är. Sedan har man lyckats få godkänt att

Fjällkon

använda ytterligare annat fjällrasmaterial på dom och ändå fortsättningsvis få kalla dom för ett annat rasnamn och få dom godkända för stöd för hotade raser!!!! Ja, man kan inte annat än känna en sorts motvillig beundran inför fräckheten i den kuppen, tänk att så kunna lura både jordbruksverket och EU!! Tänk, här har vi inom fjällrasen dokumenterat härstamningar på kolinjer tillbaka till 1890-talet. Gått igenom stamböcker och auktionskataloger. Räknat procent på inkorsningen under korsningsavelns epok. Nekat korsningsdjur stöd som ena andra fånar när vi istället hade kunnat hitta på en liknande historia. Kanske om några "Norrbottenskullor" eller "Västerbottenskullor" eller "Ångermanlandskullor" för att inte tala om dom sägenomspunna "Jämtkullorna" och "Dalkullorna" och fått allting godkänt som hotade raser och fått stöd för dom. Men det är ju klart att det hade funnits en hake!! Vi hade behövt hitta på en rashistoria och inte bara dokumenterat en rashistoria som vi nu gjorde och sanningen att säga så är det roligare att ha sitt bevarande och avelsarbete på sanningens berggrund än på hittepåets lösa sand.

Men vad är det då som är så hemskt? Kan dom inte bara få hålla på med sina hittepåkor?

Ja, man kan tycka det och det är ju så vi känner för det mesta, "låt dom hålla på om dom vill". Men det är svårare ibland att ha den attityden. Ingenstans i den så rigoröst reglerade Genbanksvärlden som Föreningen Allmogekon företräder talar man om dom problem som finns med att döpa om en ras och sedan strunta i dess historia. Tittar man på bilder på Bohuskullor så finner man snabbt att många är rejält bleka i färgen. Vilket i alla andra sammanhang med bleka kulliga kor om det så är inom SKB eller Fjällras leder till frågan om kon har två äggstockar? Speciellt om man ska använda en son till avel eller ännu mer samlar denne son på sperma. Men det behöver tydligen föreningen Allmogekon inte bekymra sig om. Man har ju döpt om fjällkorna till Bohuskullor och satt dom i genbank gubevars!! Då försvinner alla problem!! Därmed finns nu tjurar med fjällrashärstamning och ett totalt odokumenterat könskörtelhypoplasi i Jordbruksverkets genbank för hotade raser, dock under namn av Bohuskulla. Vi kan bara hoppas att dom blir använt så lite som möjligt.

Det är även lite tråkigt att läsa att en helt påhittad rashistoria sprids ut över världen av folk som tror uppriktigt på den och därmed utan att fatta det sprider i realiteten en lögn. Det är mycket sorgligt att genuint passionerade lantrasvänner luras av föreningen Allmogekon att hålla något som dom ärligt tror är unikare än något annat när det är helt vanliga fjällkor!

Tänk efter. Hade det funnits en spillra av något som hade hetat Bohuskulla så var ju den redan bortkorsad via Fjäll och SKB tjurarna. Sedan blev den ännu mer grundligt bortkorsad med det fjällnära materialet. Det finns inte ett enda djur som har ens en fjärdedel kvar av den okända härstamning som man påstår var Bohuskulla. Skulle någon försöka bevara SLB-rasen via att spara en del fjällkor med gamla SLB-korsningstjurar i fjärde led?

Hur kan man då kalla den för Bohuskulla och påstå att den är hotad? Ännu värre blir det om man betänker att det aldrig kom igång någon avel med fjällrasdjur i Bohuslän eller Dalsland. Så den fjällras som finns idag och som man nu efter Juha Kantaanens genkartering erkänner att bohuskullan stammar ur har ju aldrig funnits på Kynnefjäll eller någon annanstans i västsverige, ännu mindre sen 1930 hos två okända bönder som bytt tjurar med varandra i 50 år. De fjällkor som kommit till Bohuslän har en betydligt kortare vistelsehistoria i dessa trakter. Hade det varit så att det funnits några bönder som inavlat med gamla lantrasdjur i Bohuslän så hade dom varit genetisk mer släkt med rödkullorna än med fjällrasen. Eftersom rödkulleaveln i tidiga dagar präglades rätt mycket på de kor från Bohuslän som Rhedin köpte upp och startade rödkulleaveln med. Så allt tillhoppa blir det inget annat än en lögn, och med den lögnen tränger man sig in i bevarandearbetet och får pengar för det! Men det är inte den enda tänjningen av sanningen som Allmogekon ägnar sig åt och det ska vi återkomma om i senare nummer.

Varifrån dom kor kom som man påstår är Bohuskullor går idag inte att säga. Troligast är att dom kommit ned med någon kreaturshandlare som returfrakt på 60-70-talen när denne åkt upp med dräktiga kvigor eller kor till Dalarna, Jämtland, Härjedalen eller någon annan Norrländsk hemvist. Hela Norrland tömdes nästan på fjällkor under 60-talet och nästan alla slaktades bort då man bytte ut sina fjällkor mot SRB/SLB, några få åkte till liv. Ett annat troligt alternativ är att man haft en SLB/SRB kviga som man säkert velat ge en mindre kalv och seminerat med "SKB" för att få det. När kalven sedan föds säljs den och med ett ökat antal ägare glöms starten bort och djuret blir "renrasigt" under vägen, det skulle i så fall vara långt långt ifrån första gången som en sån historia uppdagar sig. Ett tredje alternativ är att man haft svårt att få en SLB/SRB ko dräktig och använt en tjur av annan ras med samma följder som i andra exempel. Alla dessa alternativ och fler ändå är långt mer trovärdiga än den utsaga som ges av Allmogekon.

Vad göra med "Bohuskullorna"?

Ja idag är dom ju i stort sett mangrant överkorsade till fjällras i fyra till fem led så det lämpligaste vore att kolla upp hypoplasitillståndet på dom och sätta dom i kontrollen som dom ras 41-or som dom är. Då kan dom fortsätta inom stödet för hotade raser under rätt flagg. En del kanske via linjeaveln på 745 Macke fortfarande är SKB men det är nog få kvar av dom idag. Sedan kunde man lämpligen spola ned de bohuskulletjurar som finns fryst i slasken på Viking Genetics, kan låta hårt men man ska inte samlar sperma efter fjällrasdjur som inte kollats för hypoplasi under minst 30 års tid, oansvarigt är bara föramnet på en sådan verksamhet. Gör man som ovan så är allting återställt och världen är lite mindre svamlig efter det.

Robert Nilsson, Göran Lundström, Thomas Lundholm.

Julläsning

Vi brukar ju varje år försöka hitta någon typ av julläsning till sista numret av "Fjällkon". Något som kanske stått i en bok och haft med fjällkor som en del i en berättelse eller någon berättelse från äldre tiders bruk av fjällkon i Norrland. Vi märker ju tydligt att dagens svenskar mycket snabbt tappar den historiska länken bakåt i tiden och med den även det historiska bruket av våra lantrasor. Många av dagens "lantrasbevarare" har ingen aning om hur man brukade korna förr och hur intimt förhållandet var mellan korna och deras ägare/brukare. En viktig del av föreningens arbete har blivit att förmera och förmedla gammal kunskap kring bruket av nötboskapen och hur viktiga dom var för överlevnaden för vanligt folk.

Årets läsning kommer från "Fataburen 1986" (utgiven av Nordiska museet och Skansen) som var ett år då man hade fokus på boskapsskötseln i ett historiskt perspektiv. Vi har valt att ta med en berättelse från Nils Eriksson från Lövberg i Vilhelmina socken född 1901 långt upp emot fjällvärlden inte långt från norska gränsen. Han tillbringade fem år som getarpojke och berättar minnen från den tiden för oss. Bruket av "getare" (i praktiken oftast barn som vallade boskapen) var utbrett i gamla tider men inte det enda sättet att ha boskap på skogen. På många håll lärde man korna att självmant komma hem om kvällen och i andra byar skickade man på eftermiddagen ut barn att leta upp korna och driva hem dom för mjölkningen. Sätten varierade men korna skulle hem på ett eller annat sätt för att den värdefulla mjölken skulle tas tillvara. Allt nog över till Nils berättelse.

Nils Eriksson berättar!

En period från de tidigaste åren i mitt liv som jag minns särskilt bra är den tid jag är getare. Detta torde bero på att jag var getare ganska lång tid, hela fem år, eller från mitt åttonde till mitt tolfte år. Men det beror väl också på, att jag under den tiden var ensam i skogen i tre månader varje år och att jag då upplevde en hel del spännande saker, ibland livsfarliga situationer. Men aldrig någon gång tyckte jag, att det var långsamt och otrevligt att vara tillsammans med djuren ute i skogen och på fjällen.

Innan jag själv blev getare, fick jag följa min bror Anselius och lära mig hur det gick till någon dag då och då. Jag minns särskilt att då sprang jag alltid barfota. Det hade jag ju gjort hemma också, så någon särskild nyhet var det ju inte för mig. Hemma hos oss liksom i andra familjer i fjällbygden var det vanligt att vi barn gick barfota hela sommaren till långt ut på hösten, tills snön kom. Jag minns att jag när jag följde Anselius i getskogen sprang utan att besväras det allra minsta genom ris och bråte och på grus och småsten. Jag hade fått huden under fötterna så tjock och kraftig, så att kvistar och småsten även med vassa kanter icke skadade fotsulorna. Jag tror detta bidragit till att jag ännu som sjuttiofemåring har kraftiga och bra fötter, som icke behöver någon som helst fotvård. Än idag går jag under sommaren så fort jag får tillfälle utan skor. Sommaren 1909 då jag fyllt 8 år började jag som getare för våra får

Fjällkon

och kor. Vi hade sex kor, två ungnöt, två kalvar, en tjur och tjugotvå får. Jag började geta i mitten av juni månad så fort det blev "bet" (bete) i skogen. Till en början måste jag vara i sydslutningen av Lövberget där det var bäst med gräs. Annars var "getarlöta" (det område inom vilket jag var med mina kor) ganska vidsträckt. Det sträckte sig norrut uppåt Lill Gämon och österut till Röbergslia, så kallades området öster om storbäcken. För att ge en uppfattning om hur en s. k. getare hade det i lappmarkens fjällbygder för 65 år sedan (100 år idag) skall jag beskriva hur jag hade det som getare 1911 då jag var tio år och redan varit getare i tre år.

En getardag 1911

Innan mamma vid sextiden på morgon gick upp till sommarladugården, som pappa hade timrat upp uppe i berget, ropade hon åt mig att jag skulle stiga upp och äta av den kalla fisken och potatisen som stod på bordet. "Konten" (matsäcken som bestod av en liten trälåda med hängslen) är färdig och står i "färsten" (förstugan). Jag låg uppe på vinden i en säng spikad ihop av några bräder, som låg på golvet utan ben. Genast steg jag upp. Jag var ju van att stiga upp den där tiden. Jag tog mina omsorgsfullt lappade byxor och min bussarong, som min mor lappat ytterligare kvällen förut, så nu var de åter hela. Mina kängskor hade blivit illa åtgångna och behövde torkas och smörjas ordentligt med tjära. Frans, min äldste bror, hade på kvällen förut bett mig trampa ut hans nya kängskor, som stått fyllda med tjära en hel vecka för att bli ordentligt indränkta av tjära. Men under tiden hade de också dragit ihop, så att han kunde nog inte få dem på sig. Jag tog ett par "stritrasen" (trasor av gamla mjölsäckar) omkring fötterna och drog på mig skorna och band fast dem med mina skinnskoband. Genast kände jag hur tjäran trängde genom trasorna och smög sig om fötterna, men det gjorde ingenting. Alla sade, att fötterna blev bara starkare av tjära. Sedan jag ätit fisken och potatisen samt druckit ordentligt med mjölk, sökte jag fram lintrådsnystanet och tog därifrån en ett par meter lång tråd, som jag skulle ha som metrev.

Jag hade nämligen fått en metkrok av Frans. Om jag kom till Lillbäcken under dagen, skulle jag försöka meta småfisk. När jag var färdig, tog jag min kont och gick upp till sommarfähuset.

På huvudet hade jag den gamla skärmmössan, som jag fått av min bror Anselius, då den blivit för liten. På bältet hade jag min slidkniv, som jag fått av pappa. Den var visserligen gammal men välslipad, så den var riktigt vass. En getare måste nämligen alltid vara utrustad med slidkniv. Han skulle ju bli göra en hel del arbeten där kniven var alldeles nödvändig.

Vid ladugårdsväggen hade jag ställt min käpp av Rönn. Alltid hade jag den där käppen med mig. Jag hade den för att driva på korna, fast jag aldrig slog korna med den. Den var också bra om någon av baggarna visade sig vilja anfalla mig. Mor hade nu mjölkat korna, så nu "bjeste" jag ut (löste upp bindslen) korna och fåren, som jag hade i en "jåla" (en inhägnad nedanför fähuset), vilken flyttades någon gång då och då, så att fåren inte skulle bli smutsiga. Deras inhägnad var på "hölanne" som därigenom gödslades ordentligt. Innan jag for med boskapen, bad mor, att jag skulle riva något "smörnäver" åt henne (Smörnäver gjordes av näver från fina björkar. Dessa klövs så att både det yttersta och innersta lagret togs bort. Dessa nävror blev mjuka och smidiga. De användes av mor att linda in smöret, som far skulle ha med sig, då han på hösten körde till Norge.) Hon bad mig också se efter om jag hittade något "skäfte" (ett sorts fräken växt, som var mycket sträv) åt henne. Hon använde det till tvagar med vilka hon skurade mjölkkärlen. Hon talade om att jag idag hade fått en filask i vilken hon lagt kärngräddfil, som var ganska tjock för att jag i går hade gjort så mycket "vispris" åt henne. (Vispris gjordes av björkris som man tog barken av genom att dra det genom en klämma av en björkgren. Både vispris och smörnäver kunde jag inte göra annat än när björken löpte= släppte näver och bark vilket den gjorde till i början av Juli månad) Hon hade nu fått göra sig flera vitvispar för vispning av välling och ibland grädde och voffelsmet.

Alla sex korna, de båda kalvarna och övriga ungnöt samt de mer än trettio fåren drev jag nu efter hagen mot öster. Bönderna i Lövberg hade nu gjort en hage runt byn, så att korna inte skulle komma in till höslåttern. Att jag hade så många får berodde på att jag "gette" även farbror Salomons får. För detta skulle jag av honom få ett slaktfår till hösten. Jag visste att när pappa slaktade detta får och även våra egna slaktfår, skulle jag få "fetstoebben" (fårets svans) som även kallades "getarstoebben" som ansågs vara den godaste biten på fåret. Både korna och fåren gick stillsamt efter den upptrampade stigen ("fävägen"), som gick ett par kilometer i bergets sydslutning. Min uppgift som getare var ju att se till att korna inte trampade ned fodret på slättermyrarna och "blaforslått" (bladfoderslåttern) som fanns på sydsidan av Lövberget. Min andra stora uppgift var, att se till att korna kom dit det fanns gott om bete och sedan kom hem i rätt tid. När jag nu kom till en plats som kallades Tomas Anders valln, - efter en same, som där för rätt länge sedan hade haft en rengärda, där han mjölkade sina renar - drev

jag korna över berget. Jag ville ju idag fara till Lillbäcken. Så här på försommaren fanns det gott om bete på baksidan av Lövberget och i sydslutningen av Lillgämoliden. Även uppe på Lövberget var det bra med bete så här års. Här fanns det flera gamla renvallar, som det växte bra bete på. Dessa gamla renvallar kallade vi "slätten" (slätt). Vi hade en sådan gammal renvall som vi kallade "Blåbärsslätta" och en som vi kallade "Langslätta". Både korna och fåren gick och betade lugnt här på baksidan av berget och jag hade det ganska lugnt så jag rev näver ur några fina björkar och gjorde smörnäver, som jag rullade ihop och stoppade i konten. När jag såg på solen att det var middagstid (givetvis hade jag ingen klocka) och jag ville att korna och fåren skulle vila, gjorde jag upp en bra eld av ris och gamla murkna stubbar och nedfallna träd. Jag lade sen på enris och torv på elden så det blev en väldig rök. Då ropade jag åt korna. Kossa, kossa, kossa! Vila röken! Jag vet inte om det var därför att jag ropade åt dem eller om det var röken som gjorde att de genast kom till elden och ställde sig så att röken svepte om dem. Korna besvärades nästan alltid av mygg, knott och broms. De stod inte länge i röken förrän de började idissla och snart lade de sig ned för att vila. Fåren var inte alls så intreserade av röken. Tack vare deras päls skyddades de ju för myggen och andra flygfän, men de hade heller inget emot att vila en stund. Nu kom det tillfälle, som jag tyckte bäst om under hela dagen. Nu fick jag se efter vad jag hade i konten. Mor brukade ofta lägga in någon extra godbit åt mig. Idag visste jag ju att jag fått en filask. Jag öppnade konten. Där fanns den vanliga mjölkflaskan, brödkakan, mesen (mesosten) och osten och så filasken som jag genast öppnade och doppade brödet i. Det var det godaste jag visste och därför dröjde det inte så länge, förrän varje gnutta fil hade försvunnit. När middagen var avklarad kände jag att tjäran som sipprade genom stritraserna brände på fötterna i solskenet. Jag tog av mig skorna och sprang barfota i gräset och gjorde en tur ut på blötmyran i närheten. Det kändes skönt för fötterna. När jag nu tog på mig skorna, kastade jag bort de tjärdränkta trasorna och plockade gräs som jag stoppade i skorna. Nu kände jag mig också trött och lade mig vid skällkon, Vippland, som inte tog någon notis om mig. Jag låg inte många minuter där förrän jag somnade. Men snart vaknade jag då skällkon steg upp. Jag hade kanske legat där endast tio minuter. Den omkring timplånga middagsvilan var slut.

Jag motade nu korna ned mot Lillbäcken där jag ville prova den nya metkroken. När jag kom ned mot bäcken sökte jag mig en lämpligt lång rönknäpp som jag skulle ha som metspö. Jag band dit min lintråd och krok och gick ned till bäcken. Som agn hade jag ett rött blad. Det dröjde inte länge förrän jag hade lyckats meta upp tre fiskar. Under tiden hade emellertid korna gått över bäcken och farit mot Lill Gämön, så nu måste jag lämna fisket och gå till korna.. Jag rensade fiskarna och lindade in dem i näver och stoppade ned dem i konten. Korna och fåren gick och betade och sökte sig närmare Gämofjället. När de kom på en slätt alldeles intill fjället gjorde jag en rök åt dom.

Genast kom korna dit och ställde sig i röken och började idissla. När det var bra bete brukade korna vila två gånger under dagen. Snart lade sig korna och idisslade. Jag åt något ur min kont . Men just här hade jag varit många gånger förut. Här hade jag av kullfallna småbjörkar byggt mig en liten hydda, som jag täckt med näver och torv. I den hade jag också av stenar jag grävt upp murat en öppen spis där jag eldade. När det var regnväder sökte jag mig hit med korna, när de skulle vila.

Då brukade jag vara inne här och elda. Även idag gjorde jag eld i min spis. När det blev bra glöd i brasen, satte jag en av mina fiskar jag fått på en pinne och stekte den. Den smakade utmärkt så jag stekte även de två övriga.

Korna vilade nu icke så länge som förra gången. De var snart uppe och fortsatte att beta. Nu såg jag till att de icke fick fara upp till fjället utan istället mot hemmet. På en lite myr hittade jag något "skäfte" som jag plockade och stoppade i konten. Nu skulle mor få sina tvagar. När jag såg att juvret på skällkon blev stint visste jag att det var tid att fara hem med min boskap. När jag kom hem band jag fast korna i sina bäsar och fåren stängde jag in i inhägnaden. Getardagen var slut och jag gick ned och mor mötte jag med mjölkbyttorna i oket.

Farliga tillbud

Under min tid som getare upplevde jag en hel del som jag minns särskilt väl än idag. En händelse som står särskilt levande för mig var livsfarlig. Och jag förstår än idag inte att jag vågade gå i närkamp med en folkilsken tjur. Det hela kunde lika gärna ha slutat med att tjuren gjort slut på mig. Saken var den att farbror Salomon hade en tjur som av någon anledning blivit folkilsken. Men tjuren fick ändå följa hans kor ute i skogen. Han hade ingen getare för sin boskap, men korna kom ändå hem på kvällarna. Så en dag mötte jag Salomons kor ute i skogen. När tjuren såg mig kom han genast springande mot mig. Jag fick ögonblickligen ta till fötter, det fanns gott om björk där så jag skulle med lätthet ha kunnat kliva upp i en björk och rädsla mig. Men jag hade hört att om man flyr upp i ett träd för en

arg tjur så lägger sig tjuren nedanför för att vänta ut sitt byte. Därför satte jag fart mot en sank myr, som var alldeles i närheten. Jag hoppade över vide buskar och trängde mig mellan småbjörkar så det inte gick så bra för tjuren att hålla efter mig. När jag kom ut på myren hoppade jag vikt mellan tuvorna. Tjuren däremot sjönk ohjälpligt ned i gyttjan och måste vända om. När jag såg att tjuren hade vänt, satte jag mig ned på en myrtuva för att fundera över vad jag skulle göra. Att gå hem och lämna boskapen ute i skogen var inte att tänka på. Då kanske de skulle skratta åt mig hemma. På något sätt måste jag klara upp det. Men en arg tjur var farlig det visste jag. Min granne Harald hade så när blivit dödad av en tjur. Sviterna av tjurens misshandel fick han dras med hela livet. Nyligen hade en getarflicka i Ransarn blivit stängad ned i Ransarån och drunknat. Att en arg tjur var farlig, det hade jag nog klart för mig, men ändå måste jag försöka klara mig, att försöka gå mot tjuren med en vanlig påk var otänkbart. Visserligen var jag nu tolv år, men vad hjälpte det mot en tjur som var oändligt mycket starkare. Men där jag satt och grubblade, fick jag en idé. Tänk om jag skulle göra mig en klubba och slå honom med. Snart hade jag planen klar. Jag skulle skära mig en lämpligt lång björkkäpp och så skulle jag med mina kängskoband binda fast en lämpligt stor sten i käppens ena ände. Med den klubban skulle jag gå emot tjuren. Medan jag satat på myren hade mina kor farit ganska långt. Men skällan hörde jag. Men jag hörde också att farbror Salomons kor hade skilt sig från mina och farit så långt att jag inte hörde deras skälla. Under min tid som getare kunde jag av skällornas ljud höra vilka kor det var. Nu var det ingen fara för mig att lämna myren. Genast sökte jag upp en lämplig liten björk som jag skar ned och gjorde mig en stadig påk. I backen fanns det gott om småsten. Jag sökte mig en knytnävstor sten som jag omsorgsfullt band fast med mina skoband. När jag hade vapnet färdigt provade jag det på stubbar och tuvor och jag var nöjd med resultatet.

Jag gick nu till korna. Men jag visste ju inte om tjuren verkligen var kvar eller kanske hade följt Salomons kor. Försiktigt smög jag mig fram för att se om tjuren var kvar. Ja, där fanns den. Raskt tog jag av mig skorna och konten som jag stoppade in bland några enbuskar. Ingenting fick hindra mig då jag skulle slåss med tjuren. När jag var barfota kunde jag lättare hoppa och springa och om jag förlorade, gick det lättare att fly upp i en björk. Nu gick jag fram till en slät plätt och ställde mig där. Genast fick tjuren se mig och kom rusande, Men jag stod kvar med min klubba i högsta hugg färdig att slå. Tjuren tycktes bli mycket förvånad över att jag inte sprang min väg. Han saktade farten och när han var några meter från mig stannade han och sänkte huvudet och grävde med fötterna samtidigt som han bölade. Jag förstod att detta var förberedelserna för det slutgiltiga anfallet. Nu gällde det vem som hann först. Jag gjorde ett hopp framåt och slog med min klubba mot tjurens nacke, men jag träffade inte nacken utan på halsen strax bakom nacken. Tjuren föll genast på knä, men började sedan springa runt, runt på den lilla bara fläcken och till sist lade den sig. >>>>>>

Jag blev både glad och rädd. Visst hade jag klarat mig undan tjuren, men kanske dog han på kuppen. På hans sätt att ligga, såg jag att inte höll han på dö just nu, men kanske han gjorde det senare.

Emellertid lämnade jag honom liggande där på valplatsen och gick till mina kor, sedan jag tagit på mig skorna och tagit rätt på konten. Jag förstår nu att hade jag träffat honom i nackgropen, hade den nog dött. Nästa dag for jag med mina kor till den platsen för att se efter hur det gått med tjuren. Men nu var han borta. Av gräset såg jag att han inte legat där så länge. När jag några veckor senare träffade på Salomons kor och den där tjuren, var jag även då beredd på att han skulle försöka ta mig. Men nu upptäckte jag att tjuren var rädd för mig. Han hade blivit kurerad för sin folkilska.

Ja, det var Nils fängslande berättelse om en tid som faktiskt inte är så långt tillbaka. För säkerhets skull så hoppas jag att ingen av medlemmarna släpper ut en folkilsken tjur till korna! Andelen raska modiga tolvåriga pojkar som kan kväsa en elak tjur har minskat betydligt i detta land sedan 1911.

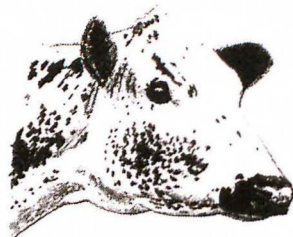
Robert Nilsson

Fjällkoträff

Det kommer att bli en fjällnära träff i vinter, utanför Enköping, andra helgen i mars med föreläsare från SLU. Träffen är av allmänt fjällkointresse. Alla föreningens medlemmar inbjudes även om fokus är på den fjällnära delen.

Intrösseanmälan skickas ut tillsammans med årsrapporten som kommer i början av januari. Övriga anmälningar till Ivan Eriksson. 0171-830 35 el. 070-285 00 26

Hälsningar Fjällnära Kommittén

Livdjursförmedling

Information

Hej alla kovänner!

Om jag inte svarar på telefontiden så lämna alltid ett meddelande så hör jag av mig så fort det går. Vi har också förmedling på vår hemsida: www.fjallko.se Där får ni annonsera själva

Mårten!

Livdjursförmedlare:

Mårten Dahlberg

Tel: 0612-532 67

Fax: 0612-531 07

Telefontid: Måndagar 12-13.00

OBS! OBS!

Leukos och BVD-prov ska tas 1 gång/år. BVD-provet (friförklaringen) får vara högst 3 månader gammalt vid livdjursförsäljning. För dem som är mjölkleverantörer sker detta automatiskt via tankprovtagning. Övriga måste kontakta sin Husdjursförening för anslutning/provtagning.

Till salu:

1 sem. ko

1 bet. ko

3 bet. kvigor

2 st kalvar

alla fjällnära

Birgitta Karlsson

tel: 0730-79 99 26 eller 0928-230 10

ELMIA

Föreningen har sedan den bildades troget varit med på Elmia när det varit djur och inomgårds-år. Vi har alltid haft vår plats under Svensk Mjölks flagg och samsats med andra raser i deras stora monter. 2008 då vi senast var med blev ett närmast patetiskt trängselrekord då vi hade plats ungefär stort som ett ordinärt kobås i en monterdel som delades med Rödkulleföreningen, SKB föreningen, Ayrshireföreningen och Jerseyföreningen. Det gav verkligen ingen mersmak och på väg hem från den tillställningen kände jag att "aldrig mer på det sättet" och jag var inte ensam om den känslan. Styrelsen beslöt därför att för första gången prova att ha en egen monter på Elmia för att testa om vi bättre kunde nå ut med fjällrasen då. Vi tyckte även att gensvaret på våra Elmia satsningar fram till i år hade varit en aning klen och Elmia är verkligen ingen lätt mässa att nå ut på.

Monterbygge och ett glatt Elmiagång!

Så glada i hågen byggde Annelie Söder med dottern Lill-Stina, Robert Eklundh och undertecknad upp montererna på Tisdagen. Tack vare Annelie och Lill-Stina som har god utställningsvana samt snälla montergrannar så fick vi klart montererna i god tid och kunde dra oss tillbaka till det hus som föreningen hyrde under veckan då allt annat "husrum" i Jönköping tagit slut. På onsdagen anslöt Josefin Kallin och vi utgjorde tillsammans monterpersonalen den dagen. På Onsdag kväll reste Annelie och Lill-Stina hem och istället fick vi förstärkning från "Mälardalsområdet" då Ivan Eriksson, Göran Lundström och Anders Söderberg anslöt på Torsdag förmiddag. På Torsdag kväll åkte Undertecknad och på Fredag morgon Robert Eklundh hem och istället kom Evy och Lars Schale upp på Fredagen och hjälpte Mälardalingarna. På Lördag skötte sen Ivan, Göran, Anders, Annelie och Lill-Stina ruljangsen och rivningen av montererna sen mässan avslutades. Vi hade verkligen trevligt under monterarbetet och stämningen var god och uppsluppen. En sak som verksamt bidrog till den goda stämningen var boendet som var det överlägset trevligaste vi provat i Elmia sammanhang. Det var mycket vilsamt att slippa stugby/husvagn eller hotellrum, och räknat på antalet övernattningsvar det billigare än dubbelrumshyran på hotell av enkel standard. Det budskap vi försökte föra fram är att fjällrasen är den optimala mejerirasen ur mjölkvalitetssynpunkt och till det hade vi tagit fram en folder som vi delade ut.

Vi fick ett antal bra samtal kring detta och en hel del annat, framtiden får väl utvisa om det blev någon "sådd i god jord" på detta tema. Det märks i alla fall att väldigt många mjölkproducenter aldrig reflekterat över att det kan vara skillnad på mjölk och mjölk så det finns ett enormt informationsbehov kring detta om vi ska nå ut med budskapet om fjällrasens förträfflighet på denna punkt. För att understryka vår sak hade Annelie med sig färskost med hjortron från deras mejeri som vi bjöd på i montererna, den fick många uppskattande omdömen. För de till hjortron tveksamma (främst barnen) hade den kloka Annelie hållt upp en stor skål godis som inte var tom under hela veckan. Överhuvudtaget fick vi många positiva reaktioner på montererna och då blir det ju än trevligare att jobba.

Inga djur denna gång

Vi beslöt även att inte ställa upp med djur då det är svårt att få tillgång till djur med sån pass avkastning/exteriör att dom skulle ses som något annat än i bästa fall en kuriositet, en uppenbar nackdel för en liten ras. Ögonen på dom som vill se kor på Elmia är förvisso inte inställda på små fjällkor. Djuren kräver även mer av föreningen då man måste ha mer personal för att sköta om uppvisning och allt annat kring korna. Det är heller inte bara att släpa dit vilka djur som helst vilket en annan förening fick erfara med ett av sina två tilltänkta djur.

Porto betalt

~~Avs: Svensk Fjällrasavel
c/o Kristina Torén
Stagneliusvägen 23 VI
112 59 Stockholm~~

Robertarna välkomnar Ove och Gunilla till montern. Foto: Kristina Torén

Det gäller att man har hanterat de djur man ska ställa ut, man kan inte bara gå och hämta dom i en björkhage och tro att dom är fullärdade av naturen.

Vi fick några kommentarer kring att vi inte hade djur med men det var ingen "folkstorm". Vi hade istället gott om foton på väggen i montern som istället fick representera rasen.

Noterat

SKB-föreningen var för första gången sedan vi skildes åt som föreningar inte med på Elmia. Det går inte annat än att säga att Elna, Margot och Max från deras senaste monter saknades. Det är något visst med folk som jobbat med kor i ett helt liv oavsett vilken avelsinriktning man haft, alltid har man något att prata om. Det kändes i alla fall tomt att dom inte var med längre.

Jordbruksverket hade bestämt sig för att bekosta en liten monter utöver sin stora egna monter och där propagera för lantrasdjuren, information om den satsningen kom till oss efter det att vi beslutat ha en egen monter så vi ansåg oss inte ha resurser till att finnas med även där. Jag hann själv aldrig dit och titta medan jag var på

Elmia, men de reaktioner jag fått i efterhand på lantrasmontern var att den var "rörig" i betydelsen att det var nog så mycket information på liten yta.

Avslutningsvis

Personligen tycker jag att 2011 års Elmia har en god eftersmak och jag vill rikta ett **stort tack** till Annelie och Lill-Stina för allt arbete som dom lagt ned på att göra montern trevlig, inte minst allt arbete med att frakta möbler och andra inredningsdetaljer fram och tillbaka från Elmia till Kläcklinge. Ett stort tack också till alla er som ställde upp och arbetade ideellt i montern och med gott humör representerade föreningen. Så får vi under vintern summera intrycken och fundera över hur våra Elmiasatsningar ska se ut i framtiden. Vi vill gärna ha in synpunkter från er medlemmar kring vårt deltagande, alla synpunkter är av värde både positiva som negativa.

Robert Nilsson

Detta material har delvis finansierats med EU-medel